

Pongráczné Ruzsicska Yvette

A vallásosság összefüggései a gyermekszám alakulásával

Egyre több helyről hallani a radikális nemzeti oldalon, hogy a népességfogyásunk megállításának fő eszköze az lenne, ha egyszerűen elhagynánk a kereszténységet.¹

Tudomásul kell azonban vennünk, hogy nem a vallás miatt nincs gyerek, hanem azért, mert nincs igazi értelemben vett vallásosság. Minél jobban átjárja egy országot a jóléti társadalom mélyreható liberalizmusa, annál inkább csökken a népességi mutatója. A modern államban az embereket a karrier, az önzés, a testi vágyak kielégítése érdekli, és a gyerekre, mint béklyóra tekintenek. Nálunk ráadásul még az is közrejátszik, hogy a modernizációt nem követte az életszínvonal emelkedés, tehát még egy – két gyerek vállalása is komoly anyagi megterhelést jelent egy párnak.

A felmérések alapján a vallásosság Magyarországon az elmúlt évtizedekben strukturális változáson ment át, azaz míg a nem hívők, és a vallásukat rendszeresen gyakorlók aránya csökkent, addig a maguk módján vallásosak részaránya jelentősen nőtt.²

A vallásosság változásának másik fontos jellemzője, hogy a fiatalok között a transzcendenciát elfogadók aránya növekszik a magasabb végzettségűek körében. Gyermekvállalás szempontjából elmondható, hogy a vallásosság általában magasabb gyermekszámmal jár együtt.

A vallás fontosságát, a társadalomban betöltött szerepét jól mutatja, hogy már a szociológia, mint önálló tudomány létrejöttékor, a 19. században is a kutatások egyik legfontosabb területe volt. Míg egyesek a vallást káros hagyománynak, a sötét középkor csökevényének tekintették, mások felhívták a figyelmet a vallásosság pozitív hatásaira.³

A vallásosság pontos mérésének nehézsége a fogalom problémáján túl az, hogy a témaköre a társadalom csaknem minden tagját érzékenyen érinti. A vallásról, az egyházakról mindenkinek van véleménye, amit egyrészt az életünket átszövő vallási hagyományok magyaráznak, másrészt az, hogy a vallás, a hit tárgya, azaz az élet értelme, a „mi lesz velem, ha meghalok” kérdése mindenkit foglalkoztat. Így a vallással kapcsolatban az emberek nagy része kényszerül tényleges állásfoglalásra, amit azonban, főleg a mai, szekularizált világban, nem előz meg megfelelő tájékozódás, csupán a különböző, innen-onnan hallott információk, a média, a környezet befolyása alakítja ki. Ez a kívülről ránk kényszerített vélemény azonban sokszor nem egyezik meg a belülről fakadó érzéseink, élményeink által kialakított véleménnyel, aminek következtében az állásfoglalás könnyen eredményezhet meghasonlást, és öngazolásként fokozott egyház- és vallásellenességet. Emellett, míg a legtöbb tudományos kérdésben az emberek nagy része nem akar, és nem is tud állást foglalni, megfelelő tudás hiányában, addig ugyanez a hiányosság a vallás tekintetében általában nem tűnik fel. Ezért a vallásokról, az egyházakról általában nagyon pontatlan, elferdült kép él az emberekben, amely képet mindmáig meghatároz a felvilágosodás korának felfogása, érvrendszere. Mindez annak ellenére igaz, hogy a teológia, mint tudomány az azóta eltelt kétszáz évben ugyanúgy

¹ Váltsunk vallást a népességfogyás megállítása miatt!? Frászt! http://szentkoronaradio.com/hit-vallas/2010_10_26_valtsunk-vallast-a-nepessegfogyas-megallitasa-miatt-fraszt

² Székely A.: A vallásosság alakulása Magyarországon 1995-2006 között. A vallásosság összefüggései a gyermekszámmal. Vallásosság és lelki-egészségi állapot, 373-381 In.: Kopp Mária (szerk.): Magyar lelkiállapot 2008, Semmelweis Kiadó 2008. 373p.

³ Székely A.: A vallásosság alakulása Magyarországon 1995-2006 között. A vallásosság összefüggései a gyermekszámmal. Vallásosság és lelki-egészségi állapot, 373-381 In.: Kopp Mária (szerk.): Magyar lelkiállapot 2008, Semmelweis Kiadó 2008. 373p.

hatalmas fejlődésen ment keresztül, mint a természettudományok, ám míg az utóbbi tény nap mint nap tudomásunkra hozzák, az egyházakról a legtöbb emberben az a tévhit él, hogy még mindig ugyanúgy gondolkodnak, mint Galilei idejében.

Hazánkban mindehhez hozzájárult a szocializmus évtizedei alatt átélt egyházellenes politika hatása, ami az erőszakos elnyomástól, bebörtönzésektől kezdve az egyetemeken, munkahelyeken tapasztalt negatív diszkriminációig meghatározta a vallással kapcsolatos attitűdöket. Ehhez társult az ún. Történelmi egyházaknak egyesek szerint a túlélés érdekében túlzottan szervilis magatartása, valamint az oktatás különböző területein az egyházakkal, a vallásokkal kapcsolatos hamis tévképzetek sulykolása.

A vallásosság szintjében a második világháború után drasztikus csökkenés volt megfigyelhető a gyökeresen új világnézeti berendezkedés következtében. Ez a folyamat a hetvenes évek második feléig tartott, amikor megint növekedni kezdett a vallásosság, jelentősebb ugrással a nyolcvanas évek végén, és azóta is lassú, de folyamatos emelkedést mutatnak ki a különböző kutatások. Mára a népesség fele-kétharmada vallásosnak mondja magát. Ez a vallásosság azonban igen nagy eltérést mutat a huszadik század első felének vallásosságától, mivel nagyon jelentős lett az a réteg, amely a maga módján tartja magát vallásosnak.

Nem hívők:

	1995	2002	2006
0 – 44	39%	34%	33%
45 – 65	24%	26%	25%
65 -	10%	13%	14%

Vallását nem gyakorolja:

	1995	2002	2006
0 – 44	20%	20%	19%
45 – 65	20%	19%	17%
65 -	10%	13%	11%

Maga módján vallásos

	1995	2002	2006
0 – 44	18%	24%	27%
45 – 65	17%	27%	34%
65 -	20%	31%	37%

Ritkán, egyházban gyakorolja:

	1995	2002	2006
0 – 44	14%	15%	14%
45 – 65	18%	19%	13%
65 -	22%	18%	15%

Rendszeresen egyházban gyakorolja:

	1995	2002	2006
0 – 44	9%	7%	7%
45 – 65	21%	9%	11%
65 -	38%	25%	23%

A vallásosság határozott rétegjellemzőkkel bír:

- az életkor előrehaladtával növekszik
- a nem hívők aránya a fiatalok körében csökken

Az általánosan elterjedt vélemény szerint is a nagycsaládosok, a sok gyermeket vállalók igen nagy része a népesség vallásos részéből kerül ki, azaz megfordítva: a vallásos családok általában több gyereket vállalnak.

A gyerekszám vizsgálatokor mindenképp indokolt a népesség fiatalabb, és idősebb részének különválasztása. Az utódok számát az életkor függvényében vizsgálva megállapítható, hogy növekedés csak 41 éves korig észlelhető, ezen életkor után a gyermekek száma gyakorlatilag nem változik. A fiatalabbak még fognak gyermeket szülni, nagyjából azt is meg lehet jósolni, hogy mennyit, a 41 év felettiéknél viszont ezen a téren már nem nagyon várható változás. Lineáris regressziót végezve nagyon érdekes összefüggésekre lehet rámutatni. 32 éves kor alatt a vallásgyakorlás nem nagyon befolyásolja a gyerekszámot, de a vallás fontosságáról alkotott kép igen. A legtöbb gyermekük azoknak van akik nagyon fontosnak tartják a vallást, habár az nem befolyásolja minden cselekedetüket, a legkevesebb viszont azoknak, akik számára a vallás nem jelent semmit. 32-41 év között a vallás fontossága nincs hatással az utódok számára, míg a vallásgyakorlás módja igen. A legtöbb gyermekük a rendszeres vallásgyakorlóknak van, utánuk azok következnek, akik nem tartják hívőnek magukat, míg a vallásukat nem, ritkán, vagy a maguk módján gyakorlók elmaradnak a többiektől. Mit jelenthet mindez? Az értelmezésnél számolni kell a rendszerváltozás tényével. Akik már legalább kamaszok voltak 1989-ben, azok számára a vallásosság nem szakadt el az egyháztól, a vallásgyakorlás helye a templom, a plébániai közösség. A fiatalabbak már gyermekkoruktól szembesültek az egyházat érő folyamatos támadásokkal, az egyházak szerepének átértékelődésével, mely még a hívők esetében sem marad hatástalan. Arra a kérdésre pedig, hogy miért van sok gyerekük azoknak a 32-41 éveseknek, akik nem hívők, a válasz az, hogy valószínűleg ők is hívők, elkötelezett emberek, csak nem biztos, hogy a keresztény értékrend mellett kötelezték el magukat.

A vallással kapcsolatosan is említést kell tenni még egy nagyon fontos tényről, arról, hogy válságban van a család, mint intézmény. Bolberitz Pál teológus és filozófus olyan összefüggésekre mutat rá, amelyek programként is szolgálhatnak számunkra a jövőre nézve. Véleménye szerint az Európához való fölzárkózás inkább Európa hibáihoz való fölzárkózást jelenti ma Magyarországon. Európához kívánunk csatlakozni, de valójában Amerikára szeretnénk hasonlítani. Tudnunk kell, hogy ott az emberek többsége tisztességes munka- és családi erkölccsel rendelkezik. Az itthoni magyarok példát vehetnének róluk. Birkaként követjük a nyugatot, alapvetően a rossz példát, ahelyett, hogy az életünket érintő alapvető kérdésekről önálló véleményünk lenne. Mások utánzása súlyos magyar betegség, és valószínűleg kollektív kisebbségi tudatunkból fakad, amelyet történelmünk során szinte folyamatosan tartottak és még tartanak ma is fönn bennünk. Állandóan azt halljuk, hogy a magyarság alacsonyabb rendű nép, ezért nincs is önálló véleménye, saját kultúrája, mindig mások – osztrákok, németek, oroszok, ma pedig az amerikaiak – utánzására szorul. A kollektív kisebbségi tudat erősödéséhez hozzájárult Trianon, és a II. világháború utáni bűnös nemzet fogalma is.⁴

A családokra vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy válságban van hazánkban a házasság intézménye. Egyre szélesebb körben terjed az a fölfogás, miszerint a házasság egy idejétmúlt intézmény. Egyre többen preferálják a sokkal kevesebb kötöttséget jelentő élettársi viszonyt, amely bármelyik pillanatban felrúgható. Már a polgári házasság sem érdekli a fiatalokat, mondván, kapcsolatukhoz sem az államnak, sem az egyháznak nincs köze, az kizárólag két ember magánügye. Nagyon logikusnak tűnhet ez a gondolatmenet mindaddig a pillanatig,

---

⁴ Család, házasság nélkül? Beszélgetés Bolberitz Pállal <http://ujember.katolikus.hu/Archivum/000514/0601.html>

amíg ebből a kapcsolatból nem születik gyermek. Pedig csak a stabil házasság tudja biztosítani a gyermekek megfelelő testi-, szellemi-, lelki fejlődését, a családvédelem egyben preventív gyermekvédelem, hiszen nem az anyagi értékek a fontosak benne, hanem a szolidaritás, a szeretet, az egymásra figyelés, a „de jó, hogy vagy” érzése és tudatosítása.⁵

Ma Magyarországon a következő értékrend adott: a felnőtt korú ember napjának jelentős részét munkával kell, hogy töltsse, ha azt akarja, hogy megmaradjon munkahelyén, vagy ha az átlagosnál valamivel több pénzt akar keresni. A munkaadó alapállása: az emberek életét kizárólag a pénzkeresésre beállított tevékenység tölti ki, hiszen a pénz az egyetlen érték, azért élünk, hogy minél több pénzhez jussunk. Ez a gazdasági értékrend terrorizálja szinte az egész magyar társadalmat. Nyugaton már távolról sincs így, mert ott számos szociális féket építettek bele. Nálunk még mindig nem tudatosult eléggé, hogy a befektetők nem a „két szép szemünkért” jönnek hazánkba, és hogy nekünk segítsenek. Ők profitot akarnak, és amit a fékek miatt otthon már nem tehetnek meg, azt velünk megteszik.

Hiába ment végbe a rendszerváltás, a szabadságnak aligha örülhetnek az emberek, hiszen a lakosság túlnyomó többsége azzal a gonddal küzd, hogy ki tudja-e fizetni a közüzemi számláit. Ilyen körülmények között nem lehet örülni a szabadságnak. Látszatszabadságban élünk, mert elméletileg létezik, de gyakorlatilag semmit nem érünk vele.

Ha konkrétan tesszük fel a kérdést, mely szerint helyes-e az az állítás, hogy a vallásosság összefügg a magasabb gyermekszámmal, akkor ezt mi sem igazolja jobban, mint hogy Európában azokban az országokban nő a népesség, ahol a lakosság jelentős hányada vallásos. A termékenységi ráta Írországból a legmagasabb: a négymilliós ország lakossága évről évre 100 ezer fővel nő, és körülbelül kétszer annyi gyermek születik, mint ahány ember meghal. Spanyolországban 700 ezerrel vannak többen minden évben, Franciaországban, Nagy-Britanniában és Olaszországban átlagosan 300 ezerrel. Hasonló az arány Cipruson, Hollandiában és Finnországban is. Ezek az országok kezdenek visszatérni az alapvető erkölcsi normákhoz!

A család életünk kerete, válságba kerülésének egyik oka éppen az, hogy a nem partneri házasság nem állta ki a próbát.⁶ A házasság a férfi és a nő kapcsolata, egész életre szóló sorsközösség, szövetség, amelyben férfi és nő az egész élet olyan közösségét hozza létre egymással, amely természeténél fogva a házaspár javára, gyermekek nemzésére és nevelésére irányul. A katolikus egyház tanítja, hogy a megkeresztelt házassága egy az Újszövetség hét szentsége közül, amely felbonthatatlan, és megjeleníti Krisztusnak az egyházzal való kapcsolatát. A házasság szentsége nem a templomi esküvőt jelenti, hanem egy szüntelenül létrejövő szentség kezdetét. Ezt a jelentését veszítette el a házasság intézménye! A mai kor fiataljai nem merik felvállalni a vele járó kötelezettségeket, és felelősséget. Napjainkig megfeythetetlen titok a szerelem, és a jó házasság, és hatalmas bátorság kell hozzá, hogy két alapjában véve vadidegen ember megtalálja egymással a megfelelő hangot, alkalmazkodni tudjon egymáshoz úgy, hogy közben mindkettőjük megtarthassa egyéniségét, szabad mozgásterét. Ha a helyzet úgy kívánja, tudjanak kompromisszumokat kötni, de ellenkező esetben viszont fölénybe kerülni. Mindezt úgy tenni, hogy az egyensúly megmaradjon köztük. XVI. Benedek pápa szerint napjaink relativizmusa drámai módon sérti a társadalmat, az erkölcsi természeti törvény figyelmen kívül hagyásának olykor maga az emberi élet, csakúgy, mint a család is áldozatává válik.

Ha a modern kor káros hatásait nézzük, bizonyított, hogy a családban élők sokkal jobban védettek a negatív hatásokkal szemben, mint az egyedülállók. Weber szerint a házasság az egyénnek nagyobb lehetőséget kínál a személyes érzésre, és hangsúlyozza, hogy a gyerekek számára egyedül a házasság a természetes tér. Apa és anya stabil közössége, és csak a házasság bővíthető felelős családdá, valamint a társadalom továbbélése is csak a gyermekek

⁵ Megyeri Valéria: Születés-szabályozás a család teológiájának tükrében, JEL Könyvkiadó, 2009, 108 p.

⁶ Bárdossy É: Nem jó az embernek egyedül, in: Távlatok 32 (1996/6) 691. p.

és családok révén valósulhat meg. A modern kor korlátlan szexuális szabadságot ad az egyéneknek, de ebből az is következhet, hogy nem tud élni vele, vagy helytelenül értelmezi azt. Bizonyított tény, hogy azoknál a nőknél, akik ha csak a maguk módján is, de vallásos módon értelmezik a házasság, a család intézményét, kevés, sok esetben csak egy szexuális partnerük volt, van, csak természetes módon védekeznek, sokkal kevesebb nőgyógyászati problémával küzdenek, mint hasonkorú társaik.

Az élet olyan sok területén térünk vissza a természetes módszerekhez, miért éppen itt ne tennénk? A családban a személyek találkozása a házastársi kapcsolatban és a szülői hivatásban valósul meg. „Az egy testté válás” – a házasság szentsége által – a házások intim találkozása, egymás szeretete, szerelme erősödése és mélyülése révén valósul meg. A szülői hivatás megvalósulásakor ez a kapcsolat tovább erősödik, gazdagodik. Az autentikus házasság az egyetlen igazán megfelelő hely az emberi személy születése számára.

Ha a szexualitást vizsgáljuk, ennek a szónak is megvan a sajátos fejlődésmenete a Bibliában is. Az Ószövetségben a szexuális viselkedés szabályozásában a kulcs a házasság, melynek kizárólagos célja nem a szexuális aktivitás törvényessé tétele, hanem a gyermeknemzés. Ez a kor védte a személy méltóságát, de a nők alárendelt szerepet kaptak. A férfi és a nő szexuális magatartásának szabályai jelentősen eltértek egymástól. A szexuális magatartás legtöbb követelménye a rituális tisztaság szabályaiban volt összefoglalva, és elutasított minden olyan formát, ami nem volt alkalmas az élet továbbvitelére.

Az Újszövetségben már kicsit más a helyzet. Ezek a szigorú szabályok más értelmezést kaptak. Maga Jézus az, aki ugyan helyesli a házasságot, de nem tartja szükségyszerűnek. Persze azzal a fenntartással, hogy a szexualitás jó és törvényes, de nem ártalmatlan, a szexuális viselkedésért Isten előtt felelni kell, melyben a partner ember és személy, kerete a házasság, és amely az élet továbbadására irányul.

A katolikus egyházatyák korának szexuális etikájában döntő kategória volt a természet és a természeti törvény. Jó és erkölcsileg megengedett, ami természetes. A szüzességet és a szexuális absztinenciát sokra tartották, a házasságon kívüli szexuális viselkedést elutasították.

A katolikus egyház legújabb korszakára a szigor a jellemző. A Hittani Kongregáció 1975-ös dokumentuma gyakorlatilag az ószövetségi szigort állítja vissza: a szexuális tett törvényes helye egyedül a házasságban van, a szexuális viselkedést a házasságban lényegileg szaporodás gondolata határozza meg, és megkötött házasságban az egyszer megkezdett és végrehajtott nemi kapcsolatot követően a házasság felbonthatatlan.

A modern kor, a szexuális szabadság ezekkel a tanokkal összeegyeztethetetlen. A 20. század fiataljai nehezen fogadják el a katolikus egyház szigorát, akkor sem, ha az értük, és nem ellenük való. A szexuális forradalom révén kikerülhetetlen konfliktus keletkezett a hagyományos keresztény erkölcsi meggyőződés és a modern kultúra szexuális normái között. A katolikus egyház kitart elvei mellett, de ezek az elvek egyre kevesebb ember számára követhetőek. Ez nem azt jelenti, hogy egyre kevesebb a vallásos ember, hanem hogy a modern kor bizonyos tekintetben befészkelte magát a hitünkbe is. Sajátos módon értelmezünk dolgokat, de ettől még mélyen hívő, vallásos emberek lehetünk. Ma az egyház szerint a szexualitás megélésének formái: a házasság, az önként vállalt szüzesség, cölibátus lehetnek. Előfordul azonban, hogy a házasságon belül a legjobb akarat ellenére sem lehet mindig végrehajtani a nemzési parancsot. Sajnos az egész világra jellemző probléma, hogy ijesztő mértékben csökken a termékenység nemcsak a nők, hanem a férfiak körében is. A másik riasztó statisztikák napjainkban kerültek nyilvánosságra. Egyre több a HIV pozitív fiatalok körében, és egyre több a szexuális úton terjedő betegségek száma is ezekben a korcsoportokban! és számuk rohamosan növekszik főleg a fiúk között, de a lányoknál sem csekély. A könnyelmű, léha életmód a „carpe diem” szemlélet egyre elterjedtebb. A 16 éves lányok fele túl van az első szexuális élményén, és azt vallják, nem készültek rá különösebben, csak úgy megtörtént. Elkésérítő, hogy az életük egyik legmeghatározóbb, legcsodálatosabb

élménye, amelyre egy nőnek hosszú időn keresztül kellene készülnie, pontosan tudnia kellene, hogy kivel, mikor akarja ezt az élményt megélni, velük „csak úgy megtörténik”. Azt gondolják, hogy ettől többek lesznek. Pedig nem is tudják, mit veszítenek vele. És attól a pillanattól, hogy ez megtörtént velük, és ez az élmény elvesztette különlegességét, már teljesen mindegy, hogy kivel, hányszor és mikor történik meg újból. Ettől a pillanattól kezdve a szex kapcsolataik természetes velejárójává alacsonyul. Aki normálisan viselkedik manapság, az a csodabogár. Ebben a kifordított világban figyelemre méltó az a kezdeményezés, amely az Egyesült Államokból indult az ezredfordulón, és amely a túl korai szexualitás és a fiatalkorúak élvezeti cikk és drogfogyasztásának szabad önmegtartóztatással történő visszaszorítását célozza. Ez az úgynevezett „absztinencia-program”, amelynek első magyarországi követői az egeri Santa Maria Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium önként jelentkező tizenéves leányhallgatói. Ők alapították meg az Emese Klubot, melynek módszere: „Te választasz!”. Bíró László püspök, családfereferens jelenlétében tanfolyamot végeznek, és ünnepélyes ígéretet tesznek, hogy a Teremtő által nekik ajándékozott életre és termékenységre vigyáznak. Ígéretükre egy ezüst gyűrű emlékezteti őket, melynek belső oldalán a „Szűzen az oltárig!” gravírozás szerepel. Az egyházi tanítás ezzel teljesen azonos: Tisztán az oltárig! Hűségesen a sírig! Ez nagy önfegyelmet, és önmegtartóztatást igényel. Haring azt mondja ezzel kapcsolatban: „A mértékletesség erénye korunkban és kultúránkban egyszerre a legnehezebben megvalósítható, s egyszerre a legsürgetőbben megvalósítandó!”⁷

A modern korban nagyon nehéz elfogadni azt az egyházi nézetet, miszerint a szexuális aktus csak gyermeknemzés céljából történhet. A katolikus egyház számára is világossá vált, hogy ezek a konzervatív tanok napjainkban nem tarthatóak. A korábbi családtervezés helyett a „termékenység-szabályozás” kifejezés lett az elfogadott az utóbbi években. A Tanítóhivatal is elfogadta ezt a kifejezést.

A termékenység-szabályozásnak 5 főbb aspektusát fogadják el: biológia, pszichológia, szociológia, filozófia, teológia. Legalul a biológia, legfelül a teológia, 1-5: egyszerre és egy időben működik. A nemzőképes férfiak termékenysége folyamatos, fogamzóképes nők ciklusosan az ovuláció idején termékenyek. A II. Vatikáni Zsinat szerint: a házasság és a termékenység kérdésében a hangsúlyt áthelyezték egy igen lényeges pontban, mely szerint a házasság akkor is erkölcsös, ha a házaspár egy-egy konkrét esetben maguk zárják ki a fogamzás lehetőségét. Ennek tehát az a lényege, hogy a házasság aktus erkölcsileg nem csupán a nemzés biológiai feltételeinek tiszteletben tartásán vagy nem tartásán múlik, hanem létrejöhet aktus a házastársak között nemzés kifejezett szándéka nélkül is.

Az egyház makacs ragaszkodása a sokszor elavultnak vélt elveihez, mint az önkényes szexuális aktusok tilalma, az abortusz tilalma, a mesterséges fogamzásgátlók használatának a tilalma, a mesterséges megtermékenyítés elítélése mind egy célt látszik megvalósítani: a megfogant élet védelmét.

A kérdéskörnek hosszú fejlődéstörténete van egészen az ókortól napjainkig. Kezdetben szentségi problémaként jelentkezett, mégpedig úgy, hogy a spontán abortusz által elvesztett magzatokat megkereszteljék-e, vagy sem, tehát abszolút pozitív értelemben. Ma már egészen más a helyzet. Napjainkban az életvédelemmel kapcsolatban, illetve a bűnnel összefüggésben, negatív értelemben jelentkezik a probléma. A vita nagyon éles, és korántsem megoldott, mivel kétfajta tudománytani szintről van szó: egyrészt filozófiai-teológiai, a személlyel foglalkozó, másrészt biológiai, mint az embrióval élettanilag foglalkozó. Mivel a két tudás merőben eltérő, így nem hogy találkozni nem tudnak, még csak közeledni sem az álláspontok. Azonban mégis ez a se veled, se nélküled állapot alakult ki, mivel a biológiai adatok képesek csak alátámasztani a filozófia és a teológia érveléseit.

---

⁷ Megyeri Valéria: Születés-szabályozás a család teológiájának tükrében, JEL Könyvkiadó, 2009, 36-37p.

Magyarországon igen liberális az abortusztörvény, a magzati életkorát élő gyermek fogalmát, illetve, hogy mikor kezdődik az élete, rendkívül ellentmondásos gyakorlat övezi. Gyakori eset, hogy a kívánt gyermek fogantatásának pillanatától ember, de a nem kívánt csak egy szövetsomó. Egy családban megtörténik mindkét eset. Kicsit olyan ez, mikor az emberek sajátos módon értelmezik az erkölcsileg elfogadható magatartást.

Az Apostoli Szentszék az emberi élettel kapcsolatos problémák tudományos igényű elemzése céljából hozta létre a Pápai Életvédő Akadémiát. A katolikus egyház jogrendje az egységes, az élve születés előtti és utáni életet folyamatosan egészként magában foglaló ember fogalmat vallja és hirdeti. A születés előttimagzati életnek azért nincs külön jogi státusza, mert a biológiai folyamatossághoz képest a születés csak egy mesterséges határvonal. Mivel a magzat ember, nem a születés a kezdőpontja a jogalanyiságának, hanem a fogantatás időpontja. Aki megfogant, az jogképes. Ez alapján a mai egyházi álláspont szerint nem csupán a terhesség-megszakítás számít bűnnek, hanem a méhben meg nem tapadt, de megtermékenyített petesejt elpusztítása is. A lényeg a kérdéssel kapcsolatban, ami az állam felelősségét is felveti. Hámosi Antal fogalmazza meg: „Ha az állam kellően felhívna a figyelmet arra, hogy a magzat élete fogantatás pillanatától kezdve ilyen alapvető érték, hogy egy emberi individuumból van szó, és megfelelő védelemben részesítené, akkor az emberek sokkal inkább felismernék ezt, és egyre jobban rádöbbenének saját felelősségükre, mert a jog értékközvetítő funkciója működne.”⁸

A másik terület, ahol a katolikus egyház egyértelműen kifejezi nemtetszését, a korlátlan fogamzásgátló módszerek használata. Talán az emberiséggel egyidős az a törekvés, hogy befolyásolni tudjuk utódaink számát. A Bibliában nem található állásfoglalás a fogamzásgátlás vagy fogamzás-szabályozás kérdésében sem az Ószövetségben, sem az Újszövetségben. Először a II. században tesznek rá említést. Alexandriai Kelemen ezt írja: „Ha nemileg érintkezünk anélkül, hogy gyereket akarnánk, ez olyan, mintha jogtalanul bánnánk a természettel. (...) A házasság a gyermeknemzésre való törekvés, nem a mag rendetlen kibocsátása.” Ennek megfelelően tilosnak nyilvánították mind a terhesség alatti, mind a menstruáció közbeni nemi érintkezést. Ez a beidegződés ma is megvan a társadalomban. Elvileg nem tilos a nemi aktus a menstruáció alatt, azonban az emberek nagy többsége ezt az időszakot tabunak tekinti, s ez így van rendjén.

Jöhettek új korszakok, új pápák, az általánosan elfogadott egyházi alapelv az volt, hogy tilos minden olyan aktus, ami nem gyereknemzés céljára szolgál. Nagy várakozás előzte meg a II. Vatikáni Zsinatot a fogamzásgátlás témakörében is, mivel ekkor már az orvostudomány fejlődése révén elterjedőben volt a perorális fogamzásgátlás. Amire választ vártak az emberek, az a házasság egyesülés és termékenység kérdésköre. Az atyák nagyon óvatosan fogalmaztak, de túlmutatottak XII. Pius pápa tételesen megfogalmazott lehetőségein, miszerint „Abban az esetben is erkölcsös a házasság, hogyha a gyereknemzés biológiai okok miatt nem lehetséges.” Csak a hangsúly tolódott el, de mekkora fejlődést jelentett ez! Mert ugye idáig mi volt? Csak abban az időszakban élhettek a házastársak szexuális életet a katolikus egyház szerint, ha az gyermeknemzésre alkalmas időszak volt, azaz ciklusonként egy-egy hét. A megváltozott álláspont óta pedig bármikor, akkor is, ha az adott időpont nem alkalmas a gyermeknemzésre. A lényeg ekkortól azon volt, hogy a szexuális aktus nem a házassági termékenységgel vonták párhuzamba, hanem a házastársi szerelemmel, szeretettel. Tulajdonképpen innen már csak egy lépés vezet a természetes fogamzásgátlás elfogadásáig. Azonban ez nem könnyű lépés. Vita alakult ki abban a kérdésben, hogy a születés-szabályozás, vagy a fogamzás-szabályozás körébe tartozik-e, ha a házastársak a terméketlen napokon élnek szexuális életet. A születés-szabályozás meg nem engedett módszerei taxatíván vannak felsorolva: ide tartozik a már megkezdett nemi aktus szándékos megszakítása, az

---

⁸ Hámosi, A.: Életvédelem a katolikus egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással, Kánonjogi licenciatúsi disszertáció, PPKE-Budapest 2004 182.p.

abortusz, a sterilizálás, és minden egyéb, ami a szervezet, illetve nemi aktus természetes lefolyásába történő beavatkozás által a fogamzást lehetetlenné teszi.

II. János Pál Pápa bíboros érsekként is elkötelezetten foglalkozott e témával (Humanae Vitae 1968) és segítette a Tanítóhivatal munkáját. Azt tartotta, hogy a fogamzásgátlót használók „felülbírálják” az isteni tervet, illetve lefokozzák az emberi nemiséget, míg akik megőrzik az egyesülés és nemzés szétválaszthatatlanságát, olyanok, mint „az isteni terv szolgálói”. Véleménye szerint fontos, és terjeszteni kell, hogy antropológiai és erkölcsi különbség van a fogamzásgátlás és a természetlen időszakokra figyelő magatartás között. A természetes ciklusok figyelembevétele magával hozza a személy, azaz a nő idejének, és ezzel a kölcsönös megbecsülésnek, az önuralom elsajátításának az elfogadását is, mely egyben a hűség jelképe is. Azt tartotta, hogy a házasságban is vannak különböző életszakaszok, amelyek más-más magatartásforma betartását jelentik a párok életében. Lehetnek olyan szakaszok, amikor nem tudják betartani az isteni akaratot, ez szerinte nem baj, de törekedni kell rá: a fokozatosság útja egyben a „házastársak erkölcsi útja”.

II. János Pál Pápa arról is szólt, hogy a mindenki számára könnyen hozzáférhető fogamzásgátlás az abortusz leghatásosabb ellenszere, és hogy az egyház a makacs fogamzásgátlás ellenességével gyakorlatilag az abortusz malmára hajtja a vizet. Ez azonban nem igaz, mivel a fogamzásgátlók használata már magában megvalósítja az abortusz könnyebb elfogadását, ha esetleg becsúszik egy nem kívánt terhesség. Az abortuszt támogató kultúra éppen ott bontakozott ki, ahol elvetik az egyház fogamzásgátlást tiltó tanítását. Ha jól megnézzük, a szigorú abortusztörvények olyan országokban elfogadottak, amelyek nagyrészt katolikus államok, és ahol a világban tapasztalható negatív tendencia ellenére évről évre nő a népesség száma.

Ide lenne jó nekünk, magyaroknak is visszatalálni! A rendszerváltás után egyedül nálunk nem vezették be a kötelező hittan oktatást. Pedig a vallás olyan értékrendet közvetít a fiatalság felé, amit az arra legfogékonyabb korszakokban megismerve, és elfogadva egészen más egyéniségekké formálódhatnak. Azt mindenki tudja, és szajkózza, hogy az egyház abortuszellenes, és mit csináljon az a szegény 16 éves fiatal lány, aki bajba jutott? Miért kellett odáig eljutnia? Az embereknek fogalmuk sincs arról, hogy miért van az abortusz ellen, miért van a fogamzásgátlók használata ellen, miért van a mesterséges megtermékenyítés ellen a katolikus egyház, csak mivel egy-két oldalról azt hallják, hogy egyesek nem értenek ezzel egyet, ők is csatlakoznak a tömeghez. Viszi őket a csordaelv. Köztudott, hogy a gyógyszergyárak hatalmas hasznot húznak le belőlünk, a betegségeinkből, a gyengeségeinkből. Sokkal kényelmesebb bekapni egy pirulát, mint odafigyelni a termékeny napokra. Soha nem volt még ilyen könnyen tervezhető a jövőnk! Semmi kihívás, semmi véletlen. És soha nem volt még ennyire elkényelmesedettebb az emberiség. És azért arra igencsak oda kéne figyelni, hogy amit nem használunk, az elcsökevényesedik, megszűnik működni a szervezetünkben. Egyre több adat van arra nézve, hogy mivel az emberek szükségtelennek tartják a gyermeket, korlátlanul és céltalanul „herdálják” szaporodási képességüket, az élő szervezet törvényszerűségei alapján a szükségtelen képességek a minimumra csökkennek.

A férfiak nemzőképessége 50 év leforgása alatt az ötödére csökkent! Míg 15 évvel ezelőtt általában azért nem lehetett gyereke házaspárnak, mert a nő valamilyen meddőségi problémával küzdött. A férfiak miatt meghiúsult terhességek aránya 10% körüli volt. Ez az arány ma 40% fölött van. Ebből következik, hogy napjainkban egyre több házaspár szenved a gyermeknemzés nehézségei miatt. Átmeneti, és tüneti megoldások helyett a megoldás természettudományos szempontból is az lenne, ha kiiktatnánk az életünkből a mesterséges módszereket, és visszatérnénk természetes lehetőségekhez. Hosszú ideje léteznek egészséges életmódok, az élet egyre több területén tudjuk kiiktatni életünkből a kemikáliákat. Léteznek bioélelmiszerek, megújuló energia, ökoépítészet, foszfátmentes környezetbarát tisztítószerek,

természetes gyógymódok, és mindig is voltak természetes és megbízható születés-szabályozási módszerek. Ezekkel kellene megismertetni a fiatalokat, és megadni nekik a pozitív választási lehetőség esélyét, megértetni velük, hogy ha ezt a módszert alkalmazzák, sokkal kisebb az esélyük arra, hogy a későbbiekben, mikor gyermeket szeretnének, bármilyen probléma felmerüljön. Persze ehhez egy kollektív társadalmi összefogás kellene, és az hogy az orvosok a gyógyszergyárak érdekei helyett végre az emberi értékeket, az egészséget tartsák szem előtt. Ne az legyen az első reakciónk, ha megkeresi őket egy tizenéves menstruációs problémával, hogy felírják a fogamzásgátlót, hogy majd az beállítja a ciklusát. Meglehet, hogy ezzel egy életre elintézték azt is, hogy gyermeket tudjon szülni a későbbiekben. Vannak, akiknél egy minimális hormontartalmú készítmény használata is nagyon súlyos következményekkel járhat. Hazánkban sajnos a legtöbb nőgyógyász idegenkedik a természetes családtervezési eljárásoktól, alkalmazásukat csak akkor javasolják, ha más megbízható módszerek nem jöhetnek szóba. Az egyetemi tankönyvek is elég szűkszavúan tesznek róluk említést, azonban egy fontos momentum mellett nem lehet elmenni szó nélkül! Carl Djerassinak, a fogamzásgátló tabletták kifejlesztőjének a véleménye gyökeresen megváltozott az általa feltalált szerrel kapcsolatban, mikor tudomására jutottak azon kutatások tömegei, melyek a tablettáknak az emberi szervezetre gyakorolt széles körű mellékhatásait mutatták be. Ez kb. 1990 környékén történt, ettől kezdve egyre nagyobb energiával képviselte azt az irányzatot, amely a felvilágosításra helyezné a hangsúlyt, szerinte a fiatal nők nagyon keveset tudnak a menstruációs ciklusról, fogalmuk sincs alapvető dolgokról. Ha ezeket az alapszintű oktatás keretében oktatnák, - és ennek semmi köze a vallásossághoz – hamarosan az egészségnevelés rutinszerű tétele lehetne. Kínában sikerrel alkalmazzák mind a fogamzás megelőzésére, mind a várandós állapot elérésére. A módszer bevezetése előtt nagy figyelmet fordítottak a képezett tanárookra, megfelelő tanfolyamokra, a résztvevők kiválasztására és a rendszeres ellenőrző vizsgálatokra. Tehát itt nem arról van szó, hogy vallásosnak kell ahhoz lenni, hogy az ember ilyen módszert válasszon a „hagyományos” fogamzásgátló módszerek helyett, amikről tudott, hogy későbbi mellékhatásaik nem elhanyagolhatóak, hanem arról, hogy a katolikus egyház elfogadja ezeket a természetes módszereket. Ráadásul, ha ezek semmilyen mellékhatással nem járnak, és semmilyen többletköltséget nem jelentenek, a társadalom széles köreiből ismertté kell tenni őket. Nagyon sok fiatal éppen azért jut el az abortuszhoz, mert nem tudja előteremteni a pénzt a fogamzásgátló tablettákra. Ha iskolai keretek között megismerhetne egy olyan természetes módszert, amellyel sikeresen elkerülhető az idő előtti fogamzás, az a későbbi gyermekvállalási kilátásait is erősen más dimenzióra emelné.

A harmadik terület, ahol az egyház egyértelműen kifejezi nemtetszését, a mesterséges megtermékenyítés témaköre. Ha egy nő természetes úton nem tud megfoganni, két választása van: Vagy örökbe fogad, vagy vállalja a mesterséges megtermékenyítést. Az emberi természet sajátos tulajdonsága, hogy nehezen fogadja el a másét. Sokan inkább belevág a hihetetlen megpróbáltatásokkal járó procedúrákba, amelyek nem biztos, hogy meghozzák a kívánt eredményt, minthogy segítsenek egy olyan gyermekben, aki nem nőhet fel családban. Hatalmas emberi nagyság kell ahhoz, hogy el tudjuk fogadni Istennek azt a döntését, hogy nem lehet saját gyermekünk, és nekünk azt rendelte a Teremtő, hogy más által megszült gyermeket neveljünk fel sajátunkként. Pedig ha jól belegondolunk, a legtöbbször azért jutnak el párok az erre hivatott intézményekbe, mert valamelyiküknek nincs meg a képessége arra, hogy gyermeke legyen. Ilyenkor sem történik más, minthogy az orvosok „megoldják a lehetetlent”. Ha minden a törvényes keretek között zajlik, még akkor is ott van a tévedés lehetősége. De mint Saint Simon mondta: „Minden eszme, amíg meg nem valósul, csodálatos, de mihelyt emberi kéz érinti, bemocskolódik!” A törvény tiltja a manipulációt, de emberi mivoltunkból adódóan gyarlóak vagyunk, és mindenre képesek egy kisbabáért.

A katolikus egyház elutasítja a lombikbéli programot. A Tanítóhivatal szerint az a probléma, hogy a közbenjáró a férfi és a nő között az orvos, nem pedig a fensőbb erő. Az egyház kifogásolja, hogy nem minden megfogant embrió kerül a méhbe, több megsemmisítésre kerül, ami az egyház szerint már az emberi élettel való etikátlan bánásmód. Gyakran lehet hallani azt az érvet is, mely szerint, ha a nő elfogadja egy másik férfi spermáit, az olyan, mintha nemi kapcsolatba került volna vele. A Katekizmus szerint is mesterséges megtermékenyítéskor az új élet az orvosok, és biológusok kezében van, és megszűnik a házastársak azon egyedi joga, mely szerint csak a másik révén válhatnak szülővé. Érdekes az evangélikus egyház álláspontja, mivel ők nem ellenzik a mesterséges megtermékenyítést. Azt vallják, hogy az orvostudomány az ember megsegítésére hivatott. Ezzel a módszerrel azoknak segítenek, akik terméketlenek, és ha mindez jó szándékkal történik, akkor az nem lehet ellentétes a Szentírással.

Mindenesetre úgy gondolom, ez a vita még nagyon sokáig napirenden lesz a katolikus egyház és az orvostudomány között, mivel a világ népessége nagyon komoly válságban van. A terméketlenség csak az egyik szegmense ennek a problémának, de nem jelentéktelen szegmense, mivel a fejlett országok népességének 15-18 %-át érinti. Magyarországon az újszülöttek 2-3%-a lombikbéli, ami számokban kifejezve 7000-7500 újszülöttet jelent, de Dániában ez az arány már az újszülöttek 10%-át is elérte, és köztudottan a Skandináv országokból elindult folyamatok idővel tért hódítanak Európa többi országában is. A Vatikán is tiltakozott, mikor tavaly Robert Edwards, a mesterséges megtermékenyítés feltalálója megkapta a Nobel-díjat. Egyházi oldalról vitathatóak érdemei, ugyanakkor orvostudományi szempontból vitathatatlanok. Az életmódunk, a környezetünk idővel alkalmatlanná tesz minket az élet legősibb parancsának, a szaporodás, sokasodás parancsának a végrehajtására. Ha nem változtatunk, kihal az emberiség, pedig egy kis odafigyeléssel még helyrehozhatóak lennének hibáink.

Van még egy momentum, amin érdemes kicsit elgondolkodni. Az abortusszal, és a mesterséges megtermékenyítéssel szemben is az egyház az örökbefogadást támogatja az olyan szülőknél, akiknek valamilyen okból sem lehet saját gyermekük, illetve az örökbe adást azoknál az anyáknál, akik teherbe estek, de nem szeretnék megtartani gyermeküket. Ezen két csoport összevonásával pont a mesterséges megtermékenyítés szükségességét lehetne kiküszöbölni, és minden a helyére kerülne. Ma azonban Magyarországon nem könnyű örökbe fogadni, főleg csecsemőt nem. A rendszer úgy rossz, ahogy van. Változtatni kellene a törvényeken, ugyanis azok a babák, akiket nem inkubátorban hagytak, vagy akikről lemondó nyilatkozással kifejezetten nem mondtak le, bekerülnek egy rendszerbe, és fél évig nem adhatók örökbe. Ha ez alatt a fél év alatt az anya, akit különben egyáltalán nem érdekel a gyermeke, csak egyszer is bármiféle utalást tesz arra, hogy ő annak a kicsinek az anyja, meglátogatja, ír egy levelet, akkor még félévesen sem lehet örökbe adni a picit egy szerető családhoz, és ezzel eljátszhat az anya a gyerek nagykorúságáig. Ki nyer ebből? Az égvilágon senki. A gyermek állami gondozásban nő fel, ami az államnak nem kis költségbe kerül, az örökbefogadásra várók listája pedig csak növekszik. Véleményem szerint nemcsak a kifejezett lemondó nyilatkozat, illetve az inkubátorban hagyás kellene, hogy azt jelentse, hogy lemond a gyermekéről, hanem az is, ha nem viszi haza a kórházból. Ez egy ráutaló magatartással tett lemondó nyilatkozat kellene, hogy legyen. Ettől a pillanattól örökbe adható kéne, hogy legyen a picit, és sok gyermektelen család csecsemőkorától nevelhetné őket mérhetetlen nagy szeretetben és boldogságban.

„INKÁBB ADJ ÖRÖKBE, ÉLNI AKAROK” címmel nemrég kampányt indított a kormány az abortuszok számának csökkentése, és az örökbeadás intézményének népszerűsítése céljából. Több civil alapítvány is foglalkozik Magyarországon a teherbe esett, de gyermekét vállalni nem tudó nők megsegítésével, de ez még mindig nagyon kevés.

Megfogalmazódik a kérdés, hogy mindennek az okfejtésnek mi köze a gyermekszám alakulásához a vallásos közegben. Nagyon is sok! Erre a legjobb példa, ha megnézzük meghatározott számú vallásos család szexuális szokásait, és ennek ellentételezéseként hasonló számú nem vallásos családját. Az eredmény azt mutatja, hogy az elkötelezetten vallásos csoportnál sikerrel alkalmazzák a természetes fogamzásgátlás módszerét, ha teherbe esik a nő, akkor meg sem fordul a fejükben az abortusz gondolata, elfogadják az Isten által felajánlott életet, bármilyen körülmények között élnek, gyakorlatilag mindegyiküknek egy szexuális partnere volt csak életében, a házastársa, és jóval több gyereket vállalnak, mint a nem vallásos társaik.

A másik csoportnál elfogadottabb a mesterséges fogamzásgátlás alkalmazása, sokkal több időt élnek meg a házasságuk elején gyermek nélkül, tehát tudatosan alakítják, hogy mikorra vállalják a gyermekáldást, csak annyi gyermeket vállalnak, amennyi az eredeti terveikben szerepelt, többel semmiképp, de kevesebbet igen, ha a dolgok nem úgy alakulnak, ahogy eltervezték, a szexuális partner kérdésében adták a legtöbbször választ. Volt olyan, aki nem tudta számszerűsíteni, de olyan is akadt, akinek ugyanúgy az első partner volt az életében a házastársa, mint a vallásos csoport tagjainál. Egy kérdés volt még, amely szembevető különbséget eredményezett a két csoport között, hogy a vallásos csoport tagjainál magasabb a szüzesség elvesztésének az átlagéletkora, mint a nem vallásos csoportnál. És ez ugyanúgy igaz a férfiakra is, mint a nőkre.

A tanulság mindebből az, hogy sokan úgy tartják, a katolikus egyház több száz éves begyöpösödött dogmákhoz ragaszkodik, amelyeknek létjogosultsága a 21. Században erősen megkérdőjelezhető. Vajon igazuk van-e?

Az abortusz, és a mesterséges megtermékenyítés elvetése, velük párhuzamban az örökbeadás intézményének támogatása, a fogamzásgátló módszerek ellenzése, és ezzel párhuzamosan a természetes családtervezés elfogadása mind hosszú évszázadokon átívelő fejlődés eredménye, és látható, hogy minden tilalom mellett ott van az alternatíva, minden esetben tud elfogadott megoldást felkínálni az egyház. Nem csak megtilt valamit, ésszerű lehetőségek nélkül, hanem esélyt ad a hibákból való okulásra, tanulásra.

IRODALOMJEGYZÉK:

- Székely A.: *A vallásosság alakulása Magyarországon 1995-2006 között. A vallásosság összefüggései a gyermekszámmal. Vallásosság és lelki-egészségi állapot*, 373-381 In.: Kopp Mária (szerk.): *Magyar lelkiállapot 2008*, Semmelweis Kiadó 2008.
- Jobbágyi Gábor: *A méhmagzat életjoga*, Szent István Társulat, Budapest 1997.
- Erdő P. – Schweitzer J. – Vizi E. Sz.: *Hit, erkölcs, tudomány*, Éghajlat Könyvkiadó, Budapest 2006.
- Erdő P.: *Egyházjogi alapismeretek*, PPKE, Szent István Társulat, Budapest 2003.
- Megyeri V.: *Születés-szabályozás a család teológiájának tükrében*, JEL Könyvkiadó, Budapest 2009.
- Hámosi A.: *Életvédelem a katolikus egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*, Kánonjogi licenciatúsi disszertáció, PPKE-Budapest 2004
- Bárdossy É.: *Nem jó az embernek egyedül*, Távlatok 32 (1996/6)
- János T.: *Lombikból születtem volna*, Eutheos Bt. 2008
- Sándor J (szerk.): *Abortusz és...*, Literatura Medicina 1992.
- Fekete T. – F. Szakos É.: *Szerelem, házasság, családtervezés*, Távlatok 47(2000/1) melléklet, 3-32
- *Nem divat a házasság*, Hetek archivum
http://www.hetek.hu/életmod/199905/nem_divat_a_hazassag

- *Család, házasság nélkül? Beszélgetés Bolberitz Pállal*
<http://ujember.katolikus.hu/Archivum/000514/0601.html>
- *A korai gyermekvállalás segíti a karriert. Családbarát tb-t szeretne a Népesedési Kerekasztal, http://www.evangelikus.hu/lapszemle_2009-2011/a-korai-gyermekvallalas-segiti-a-karriert-2013-csaladbarat-tb-t-szeretne-a-nepesedesi-kerekasztal*
- *Váltsunk vallást a népességfogyás megállítása miatt!? Frászt!*
http://szentkoronaradio.com/hit-vallas/2010_10_26_valtsunk-vallast-a-nepessegfogyas-megallitasa-miatt-fraszt